

www.e-rara.ch

**Clementis Alexandrini, viri longe doctissimi, qui Panteni quidem
martyris fuit discipulus, praeceptor vero Origenis, omnia, quae quidem
extant opera**

Clemens

Basileae, anno 1566

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-1331>

Clementis Alexandrini stromatum liber octavus

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelnformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

A riosi & acres ad inueniendum. Sunt enim multæ & variæ escæ propter multas pi-
scium differentias. Atque adeo post hunc septimum librum Stroma-
tum, de ijs quæ deinceps sequuntur tractemus, aliud
fumentes exordium.

CLEMENTIS ALE- XANDRINI STROMATVM LIBER OCTAVVS.

SED nequæ antiquissimi Philosophi ad contendendum ferebantur &
ad dubitandum, nedum nos qui amplectimur eam quæ verè est philo-
sophiam, quos apertè causa inuentionis ad perscrutandum quærere iu-
bet scriptura. Recentiores autem Græcorum Philosophi, inani lau-
dis cupiditate commoti, resellendo simul & contendendo, ad nugas
deducuntur inutiles. Contrà autem barbara philosophia omnè expellens conten-
tionem: Quærite, inquit, & inuenietis: pulsate & aperietur: petite & dabitur vobis. *LUC. 11.*

B Atq; pulsar quidem per inquisitionem, quæ per interrogationem & responsionem
habetur oratio, veritatis fores, per id quod apparet. Apertè autem perscrutationem
eo quod est impedimento, ingeneratur contemplatio quæ est ex scientia. Iis qui sic
pulsant aperitur, vt opinor, id quod quæritur. Et ijs qui sic petunt interrogationes p
scripturas, ad quod quidem à Deo contendunt, fit donatio diuinitus datæ cognitio-
nis, cõprehendendo per rationalem quæ verè elucet inquisitionem. Non enim fieri
quidem potest vt inueniat, non autè quærat: neq; vt quærat quidem, non autem per-
scrutetur, & explicet & aperiat per interrogationem, ad euidetiam deducens id quod
quæritur: neq; vt rursus procedens per omnem examinationem, non deinceps acci-
piat præmium, videlicet scientiam eius quod quæritur. Sed potest quidem inuenire
qui quæserit: quærere autem, si prius existimauerit se nescire. Hinc autem ductus
desiderio ad id quod bonum est & honestū inueniendum, benignè quærir, citra con-
tentionem & citra gloriæ cupiditatem, interrogando & respondendo, & ea etiam
quæ dicuntur considerando. Oportet enim nõ solùm eos qui ad diuinas se applicat
scripturas, sed eos etiam qui communes insequuntur notiones, ita proponere quæ-
stiones vt desinat inuentio in finem aliquè vtilem. Turbulentos enim homines, &
forenses inuentiones, alius excipit locus & alia turba: eum autem qui veritatis si-
mul est amator & familiaris, decet esse pacificum, & in inquisitionibus, per demon-
strationem quæ fit ex scientia, non nimio sui amore laborantem, sed veritatis aman-
tem, accedere ad eam quæ comprehendit cognitionem. Quænam ergo fuerit alia me-
C
lior aut euidentior methodus ad principium talis doctrinæ, quàm nomen proposi-
tum tam apertè oratione persequi, vt id assequatur quicumq; eadem voce vtuntur?
Est ne demonstrationis ergo nomen eiusmodi, cuiusmodi est Blityri, vox solùm ni-
hil significans? Et quomodo neq; Philosophus, neq; Orator, sed neq; Iudex, tanq̃
nomen nihil significans profert demonstrationem, neque aliquis ex ijs qui iudicio
cõtendunt, ignorat esse significatum? Iam verò Philosophi excogitant demõstratio-
nem, vt quæ consistat, alius aliter. De quauis ergo re quæsita si quis rectè tractet, non
ad aliud principium quod sit certum & extra cõtrouersiam potius deducet oratio-
nem, quàm ad id quod quicumq; sunt eiusdem gentis & sermonis, ex appellatione
fatentur significari. Deinde ab eo progrediendo, necesse est quærere, existat nec ne
id quod oratione significatur. Deinde si esse ostensum fuerit, accuratè quærendum
est qualis sit eius natura, & num ordinem datū superet. Si autè non sufficit id solum
quod visum est, absolute dicere de eo quod quæritur: licet enim ei qui aduersatur,
ex quo contrà quod velit pronunciare, sed oportet confirmare id quod dictum est.
Et si eius quidem referatur iudicium ad id de quo similiter dubitatur, & illius rursus
ad alterum de quo dubitatur similiter, procedet in infinitum, & non poterit demon-
strari. Si autem eius quod est certum & extra cõtrouersiam, referatur fides ad id quod

omnes confitentur, illud est constituendum doctrinæ principium. Omne ergo no-
 men propositum, est sumendum ad orationem quæ est certa & extra controuersiam,
 & manifesta ijs qui sunt participes considerationis, futurum quidem doctrina prin-
 cipium, expositurum autem inuentionem eorum quæ quærentur. Agè ergo propo-
 situm sit nomen Sol: dicunt itaq; Stoici eum esse, intelligens vinculum ex aquis ma-
 rinis. An nõ est ergo oratio seu definitio, ipso nomine obscurior, quæ alia demonstra-
 tione indiget an sit vera? Melius est ergo dicere communi & aperta oratione, So-
 lem nominari id quod est splendidissimum eorum quæ cælum obeunt. Est enim,
 vt opinor, fide dignior, & apertior, & quam omnes similiter confitentur homines,
 hæc oratio. Similiter autem demonstrationem quoque omnes homines confessi
 fuerint rationi esse consentaneam, quæ ijs de quibus dubitatur, ex ijs quæ sunt cer-
 ta & extra controuersiam, facit fidem. Non solum autem demonstratio & fides &
 cognitio, sed etiam præscientia seu præcognitio dicitur duobus modis: vna quidem
 quæ est ex scientia, firma ac stabilis: alia autem solum ex spe. Ac propriè quidem
 dicitur demonstratio, quæ fidem ex scientia indit animis eorum qui discunt: altera
 autem est ex opinione. Sicut etiam homo, vnus quidem verè est homo qui commu-
 nem habet prudentiam: alter verò agrestis & beluinus. Sic etiam dixit Comicus:
 Charies est homo, donec fuerit homo. De boue quoque, equo, & cane eadem est
 ratio, prout fuerit virtus vel vitium animalis: respicientes enim ad perfectionem ge-
 neris, venimus ad ea quæ sunt præcipua ex significatis. Ecce enim medicum intel-
 ligimus, cui nihil deest medicæ facultatis: cognitione autem præditum, eum cui ni-
 hil deficit cognitionis quæ est ex scientia. A syllogismo autem differt indicatio,
 quatenus id quidem quod indicat, vnum significat, cum sit vnum: vt, vterum gere-
 re dicimus esse indicium quod non sit amplius virgo. Quod autem in syllogismo su-
 mitur, cum sit vnum, plura consequitur: vt, quod Pytho proderet Byzantinos, verbi
 causa, non vnum, sed plura sumuntur quæ id significant. Et concludere quidem ex
 ijs quæ quis confitetur, est ratiocinari seu syllogismum conficere. Ex veris autem a-
 liquid concludere, est demonstrare, ad eò vt sit quædam composita vtilitas demon-
 strationis: nempe & ex eo quod quæ sumuntur vera sumat ad ea quæ quærentur, &
 ex eo q; inferatur consequens conclusio. Quod si non sit prius, vel id non consequatur
 secundum, non demonstrat quidem, sed est ratiocinatus, seu efficit syllogis-
 mum: assumptis enim propositionibus conuenientem inferre conclusionem, so-
 lum est ratiocinari. Ex assumptis autem propositionibus esse etiam vnâquan-
 que veram, non solum est ratiocinari, sed etiam demonstrare: concludere autem,
 quod est *ὑποδείξαι*, vt etiam patet ex nomine, est ad finem deducere. Est autem in
 vnaquaque oratione finis id quod quæritur, quod etiam vocatur conclusio. Nul-
 la autem simplex & prima oratio vocatur syllogismus, etiam si sit vera, sed est ad
 minimum composita ex tribus huiusmodi: duabus quidem, vt quæ sumuntur pro-
 positionibus, vna autem, vt conclusio. Aut enim omnia egent demonstratio-
 ne, aut etiam quædam ex ijs sunt credibilia. Sed si prius quidem verum est: vni-
 cuiusque demonstrationis petentes demonstrationem, procedemus in infinitum,
 & sic euertetur demonstratio: sin autem secundum, ea ipsa quæ sunt ex se credibilia,
 erunt principia demonstrationum. Iam verò Philosophi fatentur esse indemon-
 strabilia principia vniuersorum: quamobrem si est demonstratio, omnino neces-
 se est prius esse aliquid ex se credibile, quod quidem dicitur primum & indemon-
 strabile: ad fidem ergo indemonstrabilem reducitur omnis demonstratio. Fue-
 rint autem alia quoque principia demonstrationum post eum fontem qui est ex
 fide, nempe ea quæ euidenter apparent ex sensu & intelligentia. Nam ea quidem
 quæ ex sensu euenerunt, sunt simplicia, & eiusmodi vt solui nequeant: quæ autem
 ex intelligentia, simplicia, rationalia, & prima: quæ autem ex his gignuntur, sunt
 quidem composita, sed nihilo secius euidentia, & credibilia, & primis magis ratio-
 nalia. Quam ergo propriam orationis facultatem habemus omnes natura insitâ, ea
 est ex eo quod consequens, & eo quod repugnat. Si qua ergo fuerit eiusmodi in-
 uenta oratio, vt ex ijs quæ iam sunt credibilia, ijs quæ nondum sunt probabilia pos-
 sit fidem facere, eam ipsam dicemus esse essentiam demonstrationis. Dicitur est au-
 tem fidei quoq; & demonstrationis genus esse duplex: vnū quidem, quod solam af-
 fert persuasionē animis auditorum: alterum verò, quod efficit scientiâ. Si quis ergo
 ince-

A inceperit ex ijs quæ sunt euidencia sensu & intelligentia, & deinde conuenientem intulerit conclusionem, verè demonstrat: sin autem ex opinabilibus solum, sed non primis, hoc est, neq; sensu euidenticibus nec intelligentia, si conuenientem quidem inferat conclusionem, rationabitur quidem, sed non quæ scientiam constituat efficiet demonstrationem: sin autem non conuenientem, ne omnino quidem ratiocinabitur. Differt autem demonstratio à resolutione. Vnumquodque enim ex ijs quæ demonstrantur, demonstratur per quædam quæ demonstrantur, illis quoque prius demonstratis ab alijs, donec recurrerimus ad ea quæ sunt per se credibilia, aut ad ea quæ sunt euidencia sensu & intelligentia, quod quidem nominatur resolutio. Demonstratio autem est, quando à primis venit id quod quæritur, per omnia quæ sunt intermedia. Oportet ergo virum qui est præditus facultate demonstrandi, veritatis quidem propositionum multam curam gerere, nomina autem non curare, siue quis pronunciata, siue propositiones, siue assumptiones quis malit eas vocare. Similiter autem magna quoque cura est gerenda, quorum nam subiectorum quid concludat: an autem concludentem orationem, an syllogisticam quis velit appellare, non curare. Dico enim eum qui demonstrat, oportere hæc duo obseruare in omnibus, nempe vt veras quidem assumat propositiones, eis autem consequentem inferat conclusionem, quam quidem nonnulli etiam appellant *ἐπιπέσει*, hoc est, illationem, id scilicet quod in vnaquaque quæstione inferitur propositionibus, de eo quod quæritur: atque diuersis quidem opus est propositionibus. Ei autem quod est propositum, id quoque quod est ei propositum ad orationem, conueniens assumere necesse est: & hanc orationem oportet esse apud omnes certam & extra omnem controuersiam. Si sumantur autem propositiones quæ quæstioni propositæ non conueniant: non contingit eum aliquid rectè inuenire, cum ignoretur tota quæstio proposita, quæ etiam quæstio naturæ appellatur. In omnibus ergo quæ quæruntur, est aliquid quod prius quæritur, quod cum sit omnino ex seipso credibile, creditur absque demonstratione, à quo quidem est procedendum ad eorum inquisitionem, statuendumq; est id esse iudicem eorum quæ videntur esse inuenta. Omnis enim quæstio inuenitur ex ea quæ prius consistit cognitione: esse autem cognitionem quæ prius constiterit ante quamcunque rem quæ quæritur, aliquando quidem solummodo essentiæ, cum eius ignorentur munera & officia, vt, verbi causa, lapidum, & omnium animantium, quorum ignoramus operationes, aut affectionum, aut facultatum, aut, vt semel dicam, eorum quæ insunt in ijs quæ sunt. Nonnunquam autem cognosci quidem aliquid ex his facultatibus, vel affectionibus, vel aliqua ex his, vt animæ cupiditates & affectiones: ignorari autem & quæri essentiæ. In multis autem cum ipsa nostra intelligentia sit sibi ipsi subiecta, hæc omnia in quæstione versari cuiusnam ex substantijs sic insint. Nam cum vtrorunque, essentiæ scilicet & operationis, notiones cogitatione conceperimus, ita quæstionem aggredimur. Sunt autem etiam aliqua, quorum cum sciamus operationes simul cum essentijs, ignoramus affectiones. Est ergo inuentio ratio & methodus eiusmodi: incipiendum enim est à cognitione earum quæ proponuntur quæstionum: sæpe enim decipit figura dictionis, & confundit ac perturbat cogitationem, vt non facile inueniat ex qua sit differentia: vt, exempli causa, an non sit animal foetus qui gestatur in vtero. Nam cum & animalis & foetus qui in vtero gestatur aliquam habeamus notionem, quærimus an foetus qui in vtero gestatur insit esse animal: hoc autem est, an substantiæ quæ gestatur in vtero, insit vt tunc possit moueri, & præterea sentire. Quamobrem operationum & affectionum inquisitio est in essentiæ quæ prius cognoscitur. Statim ergo is qui proponit, prius est interrogandus quidnam vocet animal: hoc enim est maxime faciendum, quando viderimus nomen duci ad diuersos vsus: & perscrutandum est, an de significato dubitetur ex appellatione, an sit apud omnes extra controuersiam. Si enim dixerit se vocare animal, quicquid augetur & alitur: rursus eum rogabimus, an plantas quoque existimet animalia: deinde cum sic quidem dixerit, iam oportet ostendere quid sit quod vtero gestatur & alitur. Plato enim plantas quoque vocat animalia, vt quæ solam tertiam animæ speciem, nempe eam quæ concupiscit, participant. Aristoteles autem censet plantas & naturalis & nutrientis animæ esse participes, animantia autem non censet esse vocanda: quod enim alterius animæ, nempe sentientis, est particeps, id solum vult vocari animal. Stoici autem naturalem seu vegetantem facultatem, non nominant animam. Quod si is qui proposuit, negauerit plantas esse animalia, ostendemus eum secum pugnan-

cia dicere: nam cum definierit animal ex eo quod alatur & augeatur, & plantam nō esse animal pronūciarit, nihil aliud visus est dicere, quā quod id quod alitur & augeatur, est & animal, & non animal. Dicat ergo quid velit discere. Nam an augeatur & nutriatur fœtus qui est in vtero, aut an sit particeps sensus alicuius, an etiam motus qui est ex appetitione. Nam ex sententia quidem Platonis, planta est animata & animal: ex sententia verò Aristotelis, nondum quidem est animal: deest enim ei vis sentiendi, sed iam animata: est ergo, ut ipse vult, animal, essentia animata sentiendi potestate prædita. Ex Stoicorum autem sententia, neque animatum, neque animal est planta: est enim animal animata essentia. Si ergo animal est animatum, anima autem est natura vi sentiendi prædita: clarum est quod iam animatum est sentiendi potestate præditum. Si ergo is qui quæsiuit, vicissim fuerit interrogatus, an animal quod est in vtero adhuc vocet animal, quod alatur & augeatur, habet responsionem. Sin autem dicat esse id quod quærit, vtrum fœtus qui gestatur in vtero sit iam sentiendi vi præditus, an etiam per aliquam appetitionem sit se mouēdi potestate præditus, sit iam apertè rei perscrutatio, non manente amplius deceptione nominis. Si autem non respondeat ad id quod fuit vicissim rogatus, neque velit dicere quidnam intelligat, aut cuiam rei tribuens nomē animalis, fecerit propositionem, iubeat autem nos diuidere, potuerit cognosci eum esse contentiosum. Si autem cum sint duo modi, vnus quidem qui sit per interrogationem & responsionem, alter autē persequendo & explicando latius, negauit alterum: audiat nos omnia persequentes quæ pertinent ad quæstionem propositam: deinde postquam perfecimus, tunc licebit ei vicissim tractare de vnoquoque. Si autem conetur interrogando interrumpere examinationem, planum est eum nihil velle audire. Sed si malit quidem respondere, primū omnium est rogandus, cuiam rei tribuat nomen animalis. Et vbi hoc responderit, rursus est rogandus, quidnam ei significet fœtus qui gestatur in vtero, an quæ sunt iam formata & animalia, an etiam semen deiectum vult significare id quod est in vtero, an ea quæ iam sunt membris efficta & expressa, quæ appellantur *μῆτρα*. Cum autem ad hoc quoque responderit, oportet deinceps id quod est propositum concludere & docere: si autem ipse nos velit dicere non respondens, audiat: Quoniam tu non vis dicere de quonam significato dicas id quod proposuisti, sic enim fieret ut ego non verba facerem de significato, sed iam de rebus ipsis considerarem, scias te perinde fecisse, ac si proposuisses an canis sit animal, meritō enim dixissem, de quo cane: ego enim & de terrestri, & marino, & de astro cælesti, quinetiā de Diogene, & de alijs deinceps loquor canibus: non enim diuinauerim vtrum de omnibus interrogas, an de aliquo. Quod ergo postea es facturus, hoc cum iam didiceris, dic apertè de quonam quæras. Sin autem in excutiendis nominibus lubens verferis, clarum est quod ipsum nomen fœtus, neque est animal, neque planta, sed nomen, & vox, & corpus, & id quod est, & aliquid, & quiduis potius quā animal. Et si hoc proposuisti, habes responsionem. Sed neque quod significatur ex nomine fœtus, est animal: sed illud quidem est & incorporeum, & dicendum est id esse & rem & cogitatum, & quiduis potius quā animal: fuerit autem quædam animalia natura animalis. Apertè enim ostensum est, à re ipsa de qua quæritur, natura, inquam, fœtus qui est in vtero, cuiusmodi ea sit: alia est quæ proponitur quæstio de significato huius nominis animal. Dico ergo, si hoc dicis animal quod potest sentire & moueri ex appetitione, est animal non absolute, id quod ex appetitione & mouetur & sentit: nam potest etiam dormire, aut si non adsint sensilia, non sentire. Quod autem potest vel impelli appetitione, vel etiam sentire, est à natura datum signum quo animal cognoscitur: tale quid enim ex his significatur. Primū quidem, an fœtus qui in vtero gestatur, ex appetitione non sentire aut moueri possit, quod quidem proponitur considerandum: alterum autem, an fœtus qui gestatur in vtero, aliquando sentire aut moueri potest ex appetitione: in quo significato nullus quærit, cum sit euidentis. Quæsitum autem fuerat, vtrum fœtus iam sit animal, an adhuc planta: deinde nomen animalis traductum est ad definitionem, ut esset manifestum, cum sensu & motu qui proficiscitur ex appetitione, inuenissemus ipsum differre à non animali. Id rursus distinximus à rebus ei adiunctis, dicentes aliud quidē esse id quod potestate est tale, quod nondum quidem sentit & mouetur, erit autem aliquando tale: alterum autē, quod actu iam est tale. Huius autem est aliud quidem quod iam agit, aliud autem, quod agere quidem potest, quiescit autem vel dormit: hoc est autem id quod quæritur. Non enim ex eo quod alatur fœtus, dicendum est esse

esse animal, quod quidem est eorum qui recedunt ab essentia, ijs autem quæ alioqui accidunt mentem adhibent. In omnibus autem quæ dicuntur inueniri, posita est demonstratio, quæ quidem est oratio quæ probat aliud ex alijs. Ea autem ex quibus probatur id quod quæritur, oportet eum qui discit confiteri & cognoscere: horum autem omnium est principium, id quod est euidentis sensu & intelligentia. atq; prima quidem demonstratio constat ex his omnibus. Quæ autem ex ijs quæ per hanc prius fuere demonstrata, rursus aliquid aliud concludit, & quidem non minus credibilis quàm prior: non potest tamen prima quoq; nominari, quoniam neq; ex primis concluditur propositionibus. Prima erga species differentia eorum quæ quærentur, cum tres sint, est ostensa: dico autem cum cognoscatur essentia, ignorari aliquam eius actionem vel affectionem. Secunda autem erat differentia earum quæ proponuntur quæstionum, in qua actiones quidem & affectiones omnes cognoscimus, ignoramus autem essentiam, vt, exempli causa, in quânam parte corporis sita sit pars animæ principalis. Eadem autem demonstrationis pertractatio est etiam in hac quæstione. Dicunt aliqui non contingere esse plura principia vnius animalis: atque vnius quidem generis principia non contingit esse plura vnius animalis: generibus autem diuersa, non est absurdum. Apud Pyrrhonios, inquiunt, est *ἰσοπέδον*, hoc est, assensionis sustentatio, quæ vult nihil esse firmum ac stabile. Ea si à seipsa inceperit, clarum est, q, primum seipsam infirmabit. Aut ergo dat aliquid esse verum, & nõ est de omnibus sustinenda assensio: aut persistit dicens nihil esse veri, & clarum est quod nec ipsa prius verum dicit: aut enim ipsa verum dicit, aut non. Sed si verum quidem dicit, concedit vel inuita, esse aliquid veri: sin autem non verum dicit, vera ea relinquit quæ volebat tollere de medio. Nam quatenus falsa ostenditur quæ perimit epoche, seu assensionis sustentatio, eatenus vera esse ostenduntur ea quæ perimuntur, quomodo somnium sicut dicit omnia esse falsa: nam cum seipsam perimat, confirmat alia. Et in summa, si est vera, ducet à seipsa principium, cum non sit alicuius alterius sustentatio assensionis, sed primum sui ipsius. Deinde si comprehendit q, sit homo, vel quod sustinet assensionem, clarum est eum non sustinere assensionem. Quomodo autem respondit etiam ad rogatum? nam clarum est eum de hoc non sustinere assensionem. At qui se sustinere assensionem pronunciat, quod sequendo si oporteat nos de rebus omnibus sustinere assensionem, de ipsa assensionis sustentatione assensionem primum sustinebimus, sit ne ei credendum, an non. Præterea si hoc ipsum verum est, eum verum nescire, neque omnino veri quicquam ab illo datur: si autem hoc quoque dicit dubitabile verum ignorare, eo ipso dat verum cognoscere posse, quod suam de ipso assensionis sustentationem videatur nõ confirmare. Quod si hæresis est dogmatum inclinatio, aut, vt quidam dicunt, inclinatio quæ multis dogmatibus præbet consequentiã inter se & ea quæ videntur, tédens ad recte viuendum: & dogma quidem est quædam quæ sit ratione comprehensio: cõprehensio autem est habitus & assensio animi, non solum ephectici, sed etiam quilibet dogmaticus, id est, qui tradit dogmata, in nonnullis solet sustinere assensionem, aut propter mentis imbecillitatem, aut rerum obscuritatem, aut vires æquales rationum. Ante definitiones autem, demonstrationes, & diuisiones, prius ponendum est quot modis dicatur id quod quæritur: & tractanda sunt homonyma, & synonyma sunt apte & distincte ponenda in sua significatione. Deinde quærendum est an ex ijs quæ considerantur relata ad alia, sit id quod proponitur, an per seipsum sumatur. Post hæc, an sit, quid sit, quid ei accidat: aut sic etiam, An sit, quid sit, propter quid sit. Ad hæc autem contemplanda confert singulorum cognitio & vniuersorum, & ea quæ sunt priora, & differentia, & earum diuisiones. Atque inductio quidem assertit id quod est vniuersum & definitionem: diuisiones autem, species, & quid sit, & indiuiduum. Contemplatio autem qua consideratur, quot modis dicatur, assertit assumptionem eius quod est proprium: dubitationes autem, eas quæ sunt in ipsis, differentias & demonstrationes: & alioqui augent contemplationem ea quæ ipsam consequuntur: ex omnibus autem ostenditur scientia & veritas. Rursus id quod in summam redigitur ex diuisione, appellatur definitio: sumitur enim prior diuisionis & posterior distinctio: prior quidem, quando concessum vel propositum fuerit: posterior autem, quando demonstratum. Porro autem per sensum, ex eo quod est singulare, in summam colligitur id quod est vniuersum ac generale: inductionis enim principium est sensus: finis autem, id quod est vniuersum ac generale. Atq; inductio quidem non ostendit quid sit, sed quod sit, vel non sit: diuisio autem quod sit, &

distinctio similiter atq; diuisio, essentiam docet, & quid sit, nō autem an sit. Demon-
 stratio autem tria, nempe an sit, & quid sit, & propter quid sit aperit. Sunt autē non-
 nullæ quoq; definitiones quæ causam continent. Quoniam autem scire est, quando
 causam viderimus: sunt autem causæ quatuor, materia, id quod mouet, forma, finis:
 erit quatuor modis distinctio. Primū ergo sumēdum est genus, in quo sunt ea quæ
 sunt proxima ijs quæ sunt suprema: postea propinqua ac continens differentia. Dif-
 ferentiarum autem continuatio quæ scinditur & diuiditur, implet quid sit esse, seu
 rei essentiam ac definitionem. Non necesse est autem dicere omnes vniuscuiusque
 differentias, sed eas quæ formam tribuunt. Geometrica resolutio & compositio est
 diuisioni Dialecticæ & definitioni similis. Et à diuisione quidem recurrimus ad ea
 quæ sunt simpliciora, & magis principalia. Atque genus quidem rei quæ quæritur
 diuidimus in eas quæ ei insunt species: vt exempli causa, in homine, animal quod
 est genus, diuidimus in eas quæ in ipso apparent species, nempe mortale & immor-
 tale. Et sic semper genera quæ videntur esse composita, secantes in species simplicio-
 res, accedimus ad id quod non quæritur, & non amplius suscipit diuisionem. Cum
 enim animal diuiserimus in mortale & immortale, deinde verò mortale in terrestre
 & aquatile, & rursus terrestre in volucre & pedestre, & sic propinquam ei quod quæ-
 ritur speciem, quæ etiam comprehendit id quod quæritur diuiserimus, secādo deue-
 niemus ad simplicissimam speciem, quæ nihil quidē aliud, sed id solum quod quæ-
 ritur comprehendit. Rursus enim pedestre diuidimus in rationis particeps & ex-
 pers rationis. Deinde ex ijs speciebus quæ sumuntur ex diuisione, eligentes ea quæ
 sunt magis propinqua homini, cum ea in vnam composuerimus orationem, effici-
 mus hominis definitionem, quæ est animal mortale, terrestre, pedestre, rationis par-
 ticeps. Quo fit vt materiæ quidem locum obtineat diuisio, definitioni quærens sim-
 plicitatem nominis: artificis autem & opificis definitio, quæ componit & construit,
 & eius quod est ostendit cognitionem. Non harum autem rerum, nec idearum sunt
 definitiones, sed rerum quarū habemus vniuersas & generales in animo notiones.
 Harum notionum dicimus esse orationes quæ eas interpretantur: harum enim no-
 tionum fiunt etiam diuisiones. Ex diuisionibus autem, vna quidem diuidit id quod
 diuiditur in species, vt genus: altera autem in partes, vt totū: alia verò in ea quæ acci-
 dunt. Atq; totius quidem in partes diuisio, vt plurimū consideratur in magnitudi-
 ne: quæ fit autem in ea quæ accidunt, nunquam potest tota accipi, siquidem oportet
 vnicuiq; etiam omnino inesse eorum quæ sunt essentiam. Vnde etiam reprobantur
 ambæ hę diuisiones: sola autem probatur diuisio generis in species, à qua formam
 caractèremq; accipit quæ est in genere identitas, & diuersitas quæ est in differen-
 tijs specialibus. Species semper in aliqua parte consideratur, non tamen contrā si
 quid est pars alicuius, hoc erit etiam species: manus enim est pars quidem hominis,
 non est autem species. Et genus quidem inest in speciebus: animal enim inest in ho-
 mine & boue. Totum autem non inest in partibus, homo enim non inest in pedi-
 bus: quocirca species est parte magis principalis. Et quæcunq; de genere prædicantur,
 ea etiam omnia prædicantur de specie. Atque optimum quidem fuerit con-
 templari genus in duabus speciebus: sin minus autem, in tribus. Species ergo di-
 uisę quidem generalius, caractèrem accipiunt ex eodem & altero. Deinde verò di-
 uisę, per ea quæ generaliter significantur caractèrem accipiunt. Vnaquæque enim
 species aut est essentia: vt cum dicimus, ex ijs quæ sunt, alia quidem sunt corpora,
 alia verò incorporea: aut quantum, aut quod refertur ad aliquid, aut vbi, aut quādo,
 aut agere, aut pati. Cuiuscunque ergo rei habet aliquis scientiam, eius etiam dabit
 definitionem: quemadmodum qui non potest oratione comprehendere & definire
 quodlibet, eius rei nunquam habuerit scientiam. Ex ignoratione autem definitio-
 nis, accidit vt multæ dubitationes oriantur & deceptiones. Si enim qui rem nouit,
 habet in animo eius cognitionem: potest autem etiam oratione explicare id quod
 habet in animo: eius autem quod animo cogitatur explicatio, est definitio: necesse
 vt qui rem nouit, possit eius etiam dare definitionem. Assumitur autem in definitio-
 nibus etiam differentia, quæ signi locum obtinet in definitione. Hominis itaq; defi-
 nitioni adiectum, vi ridendi præditum, facit totum, animal rationis particeps, mor-
 tale, terrestre, pedestre, vi ridendi præditum. Quæ enim per differentiam adhibentur
 definitioni, sunt signa rerum propriarum, ipsarum autem rerum naturam non indi-
 cant. Iam verò dicunt differentiam esse proprię redditionem, & quatenus differt ab
 alijs id quod habet differentiam, quod soli inest, & de re mutuo prædicatur: necesse
 est

A est in definitionibus primùm genus assumere vt principale, & quod possit consistere. Et in longioribus quidē definitionibus, multitudo specierum quæ inueniuntur per decem prædicamenta: in minimis autē, quæ ex propinquis & continentib. speciebus sumptæ fuerint principales rei essentiam & naturam significant. Quæ est aut minima, constat ex tribus: ex genere, & duabus speciebus maximè necessarijs: hoc aut fit propter breuitatem. Dicimus ergo: Homo est animal vi ridendi præditum: tunc assumendū est id quod præcipuè accidit ei quod definitur, aut propria eius virtus, aut proprium eius munus ac officium, aut aliquid aliud eiusmodi. Quare definitio quæ rei exponit essentiam, nō potest quidem rei naturam accuratè comprehendere: per præcipuas autē species declarat essentiam. Habet aut definitio propemodū essentiam in qualitate. Quæ efficiūt vt sustineatur assensio, causæ sunt duæ supremæ. Vna quidem, mens humana quæ est multiplex & instabilis, cui quidem natura est insitum vt generet dissensionem, aut eorum inter se, aut sui ipsorū à seipsis. Secunda aut, ea quæ est in rebus discrepantia, quæ etiā maximè efficit vt sustineatur assensio. Nam cum neq; omnib. visis possimus credere propter repugnantia: neq; omnibus fidem non habere, quod id quod dicit omnia esse incredibilia, cum sit ex omnibus, in numerum etiam omniū adscribatur: neq; aliquibus quidem credere, aliquibus verò non credere, propter æqualitatem: eò deducti sumus vt sustineremus assensionem. Harum autem principalium causarum, assensionis, sustentationis, cogitationis quidem instabilitas, generat dissensionem: dissensio aut est propinqua causa sustentationis assensionis. Vnde plena quidem est vita iudicij & curijs, & in summa, eorum quæ dicuntur bona & mala, electione, quæ quidem dubiæ mentis & ad oppositarum rerum infirmitatem claudicantis, sunt argumēta. Sunt itaq; libris plenæ bibliothecæ, classesq; & commentationes ijs qui in dogmatibus inter se dissentiunt, & sibi persuaferunt se in rebus tenere veritatē. In voce tria versantur: nempe & nomina quæ sunt signa eorum quæ animo cogitantur principaliter, per cōsequentiam autē, etiam subiectorum: secundò autem, cogitata quæ res subiectas referūt & exprimūt. Vnde sunt omnibus eadem cogitata, propterea quod ex rebus subiectis eadē forma & typus ingeneretur omnibus: non itidem etiam nomina, propter diuersos sermones. Tertiū aut, sunt res subiectæ, ex quibus nobis imprimuntur cogitata. Atq; nomina quidem reducit Grammatica in vigintiquatuor vniuersa ac generalia elementa: oportet enim esse elementa definita: eorum enim quæ sunt singularia, cum sint infinita, non est scientia. Est autem proprium scientiæ vniuersis ac generalibus theorematibus niti & definitis, vnde singularia reducuntur ad vniuersa ac generalia. Philosophorum autem indagatio versatur & in ijs quæ animo cogitatur, & in rebus subiectis. Quoniam autem singularia horum sunt infinita, horū quoque sunt quedam inuenta elementa, ad quæ reducitur quicquid quæritur: & si videatur quidem subire vnum aliquod, vel etiam plura ex elementis, id esse pronunciamus: quod si omnia effugerit, nequaquam esse. Ex ijs quæ dicuntur, alia quidem dicuntur absque connexionē, vt homo, & vt currit, & quæcunque orationem minimè perficiunt, quæ habet verum vel falsum: alia verò cum connexionē. Ex ijs autem quæ dicuntur absque connexionē, alia quidem significant essentiam, alia autem quale, alia verò quantum, alia autem quæ referuntur ad aliquid, alia autem vbi, alia verò quando, alia autem situm esse, alia autem habere, alia verò agere, alia autem pati: quæ etiam dicimus esse elementa eorum quæ sunt, quæ sunt in materia & post principia. Cōsiderari enim possunt hæc ratione. Quæ carent autem materia, sola mente possunt apprehendi per primam applicationem. Ex ijs autem quæ collocantur sub decē prædicamenta, alia quidem per se dicuntur, vt nouē prædicamenta: alia autem relata ad aliquid. Et rursus ex ijs quæ sunt sub his decem prædicamentis, alia quidem sunt synonyma, quorum & nomen est ambobus commune, vt animal: & ratio eadem, hoc est, definitio, hoc est, essentia animata. Heteronyma autem sunt, quæ circa idem subiectum sunt in diuersis nominibus, vt ascensus & descensus: est enim eadem via, siue sursum, siue deorsum. Est autem alia species heteronymorum, vt pote equus, & niger, quæ & nomē & rationem habent, alterum ab altero diuersam, & neque habent idem subiectum: sunt ea autem dicenda altera, nō heteronyma. Polyonyma autem sunt quæ eandem quidem habent rationem, nomen autem diuersum, vt ensis, spatha, gladius. Denominatiua autem sunt, quæ ex aliquo altero sunt nominata, vt à fortitudine fortis. Homonyma autem sunt, quæ vtuntur eodem nomine, non habent autem eandem rationem, vt homo, & qui est animal, & homo pictus. Ex homonymis autem, alia qui-

προκαταρκτι-
μαί, primor-
diales.
συμβαίνοντες,
contingētes.

dem habent idem nomen ex fortuna, vt Ajax Locrus, & Ajax Salaminius: alia au-
tem ex cogitatione. Et ex his, alia quidem per similitudinem, vt homo, & qui est ani-
mal, & qui pictus: alia autem per proportionem ac conuenientiam, vt pedes Idæ, &
nostri pedes, propterea quòd sint inferius: alia autem ex operatione, vt pes nauis,
per quem nauis nauigat, & pes noster, per quem mouemur. Dicuntur etiam homo-
nyma ab eodē & ad idem, vt à medico liber & scalpellum medica, & ex medico qui
vritur, & ad rationem medicam. Ex causis, aliæ quidem sunt quæ dicuntur procatar-
ctica, aliæ verò synectica, aliæ autem adiuuantes, aliæ sine quibus non. Procatarcti-
cæ, quæ primò dant occasionem ad hoc vt aliquid fiat, quemadmodum pulchritu-
do dat incontinentibus occasionem amoris: eis enim visa solùm ingenerat affectio-
nem amatoriam, nec tamē necessariò. Synectica, quæ etiam per synonymiã seu vni-
uocè vocantur, per se perfectæ, quando quidē per se est efficiēs effectus. Deinceps aut
sunt omnes causæ ostendendę in eo qui dicit, Pater quidē est causa procatarctica seu
primordialis, disciplinæ: magister autem, synectica, id est continens. Eius autē qui
discit, ingenium est causa adiuuans: tempus autem obtinet rationem causarum si-
ne quibus non. Causa autē propriè dicitur id quod agendo est aliquid præbens, seu
præbendi potestate præditum: sicut etiam ferrum dicimus esse *τηνικόν*, hoc est, secãdi
potestate præditum, nõ solùm in secando, sed etiam in nõ secando. Sic ergo *παρτικόν*
quoq; id est, præbendi potestate præditum, ambo significat, & id quod iam opera-
tur, & quod nondũ quidem operatur, sed vim habet operãdi. Porro autē alij quidem
dicunt causas esse ex corporibus: alij verò ex in corporeis: alij autem dicunt cor-
pus quidem esse propriè causam, incorporeum autem per abusionē & veluti causali-
ter. Alij autem cõuertunt è cõtrario, res incorporeas quidē propriè dicentes esse cau-
sas: per abusionem autem corpora: vt, verbi causa, sectionem, quæ est operatio, esse
incorpoream: & esse causam secãdi, cùm sit operatio & incorporea, & quòd secetur
similiter gladio & eo qui secat, quæ sunt corpora. Aliquorum autem causa dicitur
trib. modis, vna quidem quæ est causa, vt statuarius: alia autem, cuius causa est: vt fi-
at statua: alia verò cui est causa, vt materia: æri enim causa est vt fiat statua. Fieri ergo
& scindi, quæ sunt causæ cuius sunt, cùm sint operationes, sunt incorporea. Qua ra-
tione, categorematũ, vel, vt nonnulli dicũt, dictorũ (categoremata enim *αὐτὰ*, hoc est
dicta, vocant Cleanthes & Archidemus) sunt causæ: vel, quod potius dicendũ est, a-
liæ quidē dicuntur causæ categorematum, vt huius, scinditur, cuius casus est scindi:
alię verò, pronuneratorum, vt huius, nauis fit. Cuius rursus casus est, nauem fieri. Ari-
stoteles autem vocat appellationem, nempe eorum quæ sunt huiusmodi, domus, na-
uis, vstionis, sectionis. Est autem extra controuersiam casum esse incorporeum, quo-
circà illud quoque sophisma sic soluitur. Quod tu dicis transit per os tuum, quod
quidem est verum: domum autem dicis, domus ergo transit per os tuum, quod qui-
dem est verum. Neque enim domum dicimus quæ est corpus, sed casum qui est in-
corporeus, quem habet domus. Et ædificatorem dicimus ædificare per eam relatio-
nem quæ fit ad id quod futurum est. Sic dicimus texti chlamydem, id enim quod fa-
cit, significat operationem. Non est autem alterius quidem, id quod facit, alterius ve-
rò, causa, sed eiusdem & chlamydis & domus. Quatenus enim causa est vt fiat, ea ra-
tione est etiam efficiens quòd fiat: eadem autem est causa & efficiens, & propter
quod. Et si aliquid quidem est causa & efficiens, hoc quoque est omnino propter
quod: si quid autē est propter quod, nõ est id omnino quoq; causa. Multa quidē cer-
tè concurrunt ad vnũ effectũ, propter quæ fit finis, sed non sunt omnia causæ. Filios
enim non occidisset Medea, nisi fuisset irata: neq; fuisset irata, nisi laborasset zeloty-
pia: neq; fuisset zelotypa, nisi amasset: neq; amasset, nisi Iason Colchos nauigasset: ne-
que Colchos nauigasset, nisi Argo fuisset ædificata: neq; Argo fuisset ædificata, nisi li-
gna fuissent scissa ex Pelio. In his. n. omnibus cùm sit propter quod, non sunt omnia
causæ cædis filiorũ, sed sola Medea. Quamobrem id quod non prohibet, non ope-
ratur: quocircà nõ est causa id quod non prohibet, sed id quod prohibet: in aliquid
enim agendo & operando causa intelligitur. Præterea quod non prohibet separa-
tum est ab eo quod fit, causa autem refertur ad id quod fit: non fuerit ergo causã id
quod non prohibet. Propterea quidem certè perficitur, quòd non adsit id quod po-
test prohibere. Quatuor autem modis dicitur causa: efficiens, vt statuarius: & mate-
ria, vt æs: & forma, vt character: & finis, vt honor gymnasiarchæ. Eorum ergo sine
quibus non, rationem æs tenet, ad hoc vt fiat statua, & est similiter causa. Nam qui-
quid est sine quo non contingit fieri effectum, causa est necessariò: causa autem
non

A non absolute, non est enim synectica seu continens causa, id sine quo non, sed adiuuans. Quicquid autem operatur, effectum reddit cum eius quod patitur aptitudines. nam afficit quidem causa, patitur autem vnumquodque prout ei fuerit aliquid a natura insitum, cum sit ea quae id praebet aptitudo, & eorum sine quibus non, rationem obrineat. Est ergo causa inefficax absque aptitudine: non est autem causa, sed causa adiuuans. Omnis enim causa consideratur in agendo. Seipsam autem non fecerit terrae quare nec fuerit causa sui ipsius. Ridiculum est autem dicere, non ignem esse causam vitionis, sed ligna: neque gladium, sectionis, sed carnem: neque quod victus sit Athleta, vires aduersarij, sed suam imbecillitatem. Causa continens non opus habet tempore: nam cauterium simulac carni fuerit applicatum, praebet dolorem. Ex procatarticae aliae quidem tempore opus habent, donec ad finem perductus fuerit effectus: aliae autem non indigent, ut casus in fractura. Num ergo haec non dicuntur expertiae temporis per eius priuationem, sed per diminutionem, ut etiam repente, quod nec ipsum quidem factum est absque tempore? Omnis causa quae tanquam causa comprehenditur cogitatione, est alicuius, & versatur in aliquo. Alicuius quidem effectus, ut gladius secandi: in aliquo autem versatur, nempe in eo quod est aptum & accommodatum, quemadmodum ignis in ligno, non vret enim Adamantem. Causa est ex ijs quae referuntur ad aliquid: meum enim concipitur per eam quae est ad alterum habitudinem & relationem. Quo fit ut duobus sibi inuicem applicatis, causam ut causam intelligamus. Eadem autem est ratio opificis, effectoris, & patris. Non est aliquid ipsum, sui ipsius causa, neque est aliquis pater suus: nam sic primum, futurum esset secundum. Causa quidem certe agit & afficit: quod a causa factum est, patitur & afficitur. Non potest autem idem a seipso sumptum, operari simul & affici, neque esse filius & pater. Et alio qui id quod est causa eius quod fit ab ipsa, est prius tempore quo ad essentiam, ut gladius incisionis. Non potest autem idem simul & tempore esse prius quo ad materiam, quatenus est causa: & tempore esse posterius, quatenus est opus causae. Et differt esse ab eo quod est factum esse: sic etiam causa quidem eius quod fit, pater vero filij. Non contingit enim idem per idem & esse simul & fieri: nihil est ergo sua ipsius causa. Causae non sunt altera alterius inuicem, sed altera alteri. Spleniaca enim quae prius existit affectio, non est causa febris, sed ut fiat febris: & quae praecedat febris, non splenis causa est, sed ut augeatur affectio. Sic etiam virtutes sunt sibi inuicem causae ne separantur, propter mutuam consequentiam: & qui sunt in fornice lapides, sunt sibi inuicem causae manendi, non sunt autem sui inuicem causae. Magister quoque & discipulus sunt sibi inuicem causae proficiendi. Dicuntur autem alteri alterius inter se causae, aliquando quidem eorundem, ut mercator & caupo sunt sibi inuicem causae ut proficiant: aliquando autem alterius & alterius, quemadmodum ensis & caro: ille quidem carni, ut scindatur: caro autem gladio, ut scindatur. Oculum pro oculo, & animam pro anima. Qui enim alicui vulnus inflixit letale, is ei causa est mortis, aut ut ei mors accidat: qui autem ab ipso est vicissim letaliter sauciatus, eum vicissim causam habuit, non quatenus ei fuit causa, sed per aliud: ipsi enim fit causa mortis: non autem mors mortale ipsi vulnus vicissim intulit, sed ipse sauciatus. Quare ipse quidem fuit alterius causa, aliam autem causam habuit. Et qui alij fecit iniuriam, causa quidem est alterius, nempe eius cui facta est iniuria. Lex autem quae contra iubet eum supplicio affici, non iniuriae ac maleficij, sed alteri quidem vindictae, alteri vero disciplinae causa est. Quamobrem non sunt sui inuicem causae ut causae, si causae sunt. Praeterea quaeritur an multa fiant multae causae vnius per congressum. Coniuncti enim homines causa sunt ut nauis attrahatur, sed cum alijs, nisi sit etiam aliqua causa adiuuans, quae concausa dicitur. Alij autem dicunt, si multae causae sunt, seorsum vna vnius causa, eius quidem quod est esse beatum, quod vnum est, causae sunt virtutes quae sunt multae: & eius quod est caleferi, & dolere, multae sunt causae similiter. Nunquid ergo multae virtutes sunt vna potestate, & quae calefaciunt, & dolore afficiunt: & multitudo virtutum quae est vnum genere, fit causa vnius, nempe eius quod est esse beatum? Reuera autem procatarticae quidem causae sunt vnius plures & genere & specie: & genere quidem, ut cuiuslibet morbi, exempli gratia, algor, resolutio, labor, inconcoctio, ebrietas: specie autem febris. Continentes autem causae, genere solum, non itidem etiam specie. Eius enim quod est bene olere, quod est vnum genere, multae sunt causae specie, ut potest thus, rosa, crocus, styrax, myrrha, vnguentum. Rosa enim non fuerit adeo odorifera, ut myrrha. Idem autem fit causa contrariorum, aliquando quidem ob causae tum vim, tum magnitudinem, aliquando autem ob eius quod patitur aptitudinem. Ob cer-

tam quidem vim, nempe eadem chorda ob intensionem aut remissionem, acutum A
aut grauem edit sonum: ob aptitudinem autem eorum quæ patiuntur, mel quidem
fanos dulcedine afficit, amarore aut eos qui febre laborat: & unum & idem vinum,
alios quidem ciet ad iram, alios verò exhilarat: & idem Sol, ceram quidem liquefa-
cit, lutum autem exiccat. Porro autem ex causis aliæ quidem sunt apertæ, aliæ verò
obscuræ: & aliæ quidem consideratione comprehenduntur, aliæ ratiocinatione. Ex
obscuris autem, aliæ quidem sunt obscuræ ad tempus, ut quæ aliquo quidem tem-
pore abditæ fuerint, aliquando autem rursus aperte videantur: aliæ autem obscuræ
natura, quæ nullo tempore possunt esse apertæ. Et ex his quidem quæ sunt natura,
aliæ quidem possunt comprehendi, quas quidem vocabant non obscuras, quæ per
signa sumuntur reputando ac ratiocinando, quemadmodum symmetria dubiarum
orationum quæ cadunt in contemplationem: aliæ autem quæ comprehendi neque
unt, quæ nullo modo possunt cadere sub comprehensionem, quæ etiam omnino di-
cuntur obscuræ. Et aliæ quidem sunt procatarticae seu primordiales, aliæ verò syne-
cticae, id est, continentes, aliæ autem concausæ, aliæ verò adiuuantes. Et aliæ quidē,
eius quod est secundum naturam, aliæ verò, eius quod est præter naturam. Aliæ autē
morbi, & per accidens, aliæ quidem affectionum, aliæ verò earum magnitudinis: a-
liæ autem temporum & occasionum. Atque si tollantur quidem causæ primordiales,
manet tamen effectus. Continens autem causa est, quæ si adsit, manet effectus: & si
tollatur, tollitur. Continentem per synonymiam appellant, etiam per se perfectam,
quando quidem est sufficienter per se efficiens effectus. Si autem causa per se, perfe-
ctam significat operationem, adiuuans causa significat ministerium, & munus quod
obit cum alio. Atque si nihil quidem præbetur, ne dicetur quidem adiuuans: si autem
præbetur, eius fit omnino causa cuius etiā præbetur, hoc est, eius quod fit per ipsam.
Est ergo causa adiuuans, quæ cum adest fit effectus, aperta quidem apertæ, obscu-
ra autem obscuræ. Porro autem concausa quoque est ex genere causarum, quemad-
modum commilito est miles, & coephebus est ephebus: atque adiuuans quidem cau-
sa, fert opem causæ continenti, ad intensionem eius quod ab ipsa fit. Concausa autē
non ita mente concipitur: potest enim esse concausa, etsi non sit aliqua causa conti-
nens. Intelligitur enim concausa cum alio, quod nec ipsum per se potest effectum ef-
ficere, ut quæ sit causa cū causa. Differt autem adiuuans causa à concausa, quod con-
causa quidem, ei quod seorsum non efficit, præbeat effectum: adiuuans autem, in eo
quod seorsum quidem non efficiat, alteri autem accedens quæ seorsum ef-
ficat, ei ferat opem ad hoc ut fit effectus vehementissimus. Maximè
autem ex primordiali causa factam esse causam adiuuan-
tem, ad vim causæ intendendam
adducit.

OCTAVI ET VLTIMI LIBRI STRO-
MATVM FINIS.

SCHOLIA